

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту

Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

_____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи фармакології

Для студентів

Спеціальності: 227 - Фізична терапія, ерготерапія

Освітнього рівня: Перший (бакалаврський)

Освітньої програми: 227.00.02 «Фізична терапія, ерготерапія»

Спеціалізація:

Київ – 2022

Розробники:

Савченко В.М., доктор медичних наук, професор, зав. кафедри фізичної терапії та ерготерапії.

Викладачі:

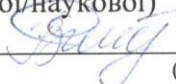
Савченко В.М., доктор медичних наук, професор, зав. кафедри фізичної терапії та ерготерапії; Тимчик О.В., к.біол.н., кафедри фізичної терапії та ерготерапії.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Протокол від 01.09.2022 р. № 9.

Завідувач кафедри (Валентин Савченко)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 227.00.02 «Фізична терапія, ерготерапія».
_____.____.2022 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) (Валентин Савченко)
(підпис)

Робочу програму перевірено

_____.____.2022 р.

Заступник директора/декана (Оксана Комоцька)
(підпис)

Пролонговано :

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	4 / 120	
Курс	2	
Семестр	5	
Кількість модулів	4	
Обсяг кредитів	120	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	56	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль		
Самостійна робота	56	
Форма семестрового контролю	Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – надати теоретичні та практичні знання про основні закономірності дії лікарських засобів на організм людини та застосування лікарських засобів про основних хворобах.

Завдання дисципліни:

1. ЗК 11. Сформувати здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
2. ЗК 12. Сформувати здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. СК 05. Сформувати здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.
4. СК 11. Сформувати здатність адаптовувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов.
5. Висвітлити процеси, що відбуваються з хімічною речовиною в організмі людини та яким чином вона впливає на основні фізіологічні та патофізіологічні явища, що відбуваються в організмі хворого.
6. Надати уяву про основні групи лікарських препаратів, діючих речовин лікарських рослин та біологічно активних харчових добавок, їх дію на організм людини. Описати основні ефекти, що відбуваються в організмі людини під

впливом лікарських препаратів, лікарських рослин та біологічно активних харчових добавок.

7. Висвітлити, яким чином поєднується дія лікарської терапії та засобів фізичної терапії, в яких випадках ця взаємодія призводить до бажаних чи небажаних сумарних ефектів.

3. Результати навчання за дисципліною

1. ПР 09. Реалізувати індивідуальні програми фізичної терапії, ерготерапії з урахуванням застосування лікарських препаратів, лікарських рослин і біологічно активних харчових добавок.

2. ПР 10. Здійснювати заходи фізичної терапії для ліквідації або компенсації рухових порушень та активності з урахуванням застосування лікарських препаратів, лікарських рослин і біологічно активних харчових добавок.

3. ПР 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

4. Знати про процеси, що відбуваються з хімічною речовиною в організмі людини та яким чином вона впливає на основні фізіологічні та патофізіологічні явища, що відбуваються в організмі хворого.

5. Знати про основні групи лікарських препаратів, діючих речовин лікарських рослин та біологічно активних харчових добавок, їх дію на організм людини.

6. Знати про особливості поєднаної та комбінованої дії лікарської терапії та засобів фізичної терапії. Вміти застосовувати доступні лікарські засоби при фізичній терапії.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Загальна фармакологія. Фармакодинаміка. Фармакокінетика. Протимікробні засоби							
Тема 1. Фармакологія та її поняття. Зміст та завдання фармакології. Лікарська речовина. Взаємодія організму й лікарської речовини. Особливості лікування лікарськими засобами.	2	2					
Тема 2. Фармакокінетика. Загальні поняття. Основні фармакокінетичні параметри. Складові фармакокінетичного процесу.	2	2					
Тема 3. Фармакодинаміка. Загальні поняття. Види дії лікарських речовин. Фармакологічний ефект.	2	2					
Тема 4. Лікарські засоби. Види лікарських препаратів. Класифікація.	2	2					
Тема 5. Сучасні дезінфекційні та антисептичні засоби	4			2			2
Тема 6. Протимікробні та противірусні засоби.	6			4			2
Лікарська безпека. Система фармакологічного нагляду в Україні. Побічна дія ліків. Випробування нових лікарських препаратів	10						10
Модульний контроль	2						
Разом	30	8		6			14
Змістовий модуль 2. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини. Частина 1							
Тема 7. Класифікація засобів, що впливають на функцію нервової системи. Засоби, що впливають на аферентну ланку периферичної нервової системи.	4			2			2
Тема 8. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних	4			2			2

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
нервів.							
Тема 9. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів.	4			2			2
Тема 10. Засоби, що впливають на центральну нервову систему (снодійні, протиепілептичні, протипаркінсонічні).	4			2			2
Тема 11. Психотропні засоби.	4			2			2
Тема 12. Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання.	4			2			2
Тема 13. Лікарські засоби, що впливають на функції органів кровообігу.	4			2			2
Модульний контроль	2						
Разом	30			14			14
Змістовий модуль 3. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини. Частина 2							
Тема 14. Лікарські засоби, що впливають на функції органів травлення.	6			4			2
Тема 14. Лікарські засоби, що впливають на функції нирок та сечовивідних шляхів. Лікарські засоби, що впливають на систему крові.	4			2			2
Тема 15. Препарати гормонів, їх синтетичних аналогів та антагоністів.	4			2			2
Тема 16. Вітамінні та мінеральні препарати.	4			2			2
Тема 17. Лікарські засоби неспецифічної стимулювальної терапії. Засоби, що впливають на імунні процеси. Протиалергійні засоби.	4			2			2
Тема 18. Анальгетичні та протизапальні засоби.	4			2			2
Комбіноване застосування лікарських засобів і засобів фізичної терапії. Поєднане застосування лікарських засобів і засобів фізичної терапії.	2						2
Модульний контроль	2						

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Разом	30			14			14
Змістовий модуль 4. Лікарські рослини та біологічно активні харчові добавки							
Тема 20. Лікарські рослини. Діючі речовини лікарських рослин. Особливості застосування.	6	2					4
Тема 21. Застосування лікарських рослин при хворобах нервової системи, хворобах органів кровообігу та сечовидільних органів.	2			2			
Тема 22. Застосування лікарських рослин при хворобах органів травлення.	2			2			
Тема 23. Застосування лікарських рослин при хворобах органів дихання.	2			2			
Тема 26. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на імунітет, енергетичний обмін, окислювально-антиоксидантний статус, на процеси тканинного обміну та які регулюють процеси гормонального обміну	2			2			
Тема 27. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції органів травлення.	2			2			
Тема 28. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції серцево-судинної системи, органів дихання, сечовидільних органів та які регулюють обмінні процеси в кістковій та хрящовій тканинах	2			2			
Застосування лікарських рослин при порушенні обмінних процесів (ожиріння, подагра). Застосування лікарських рослин при ендокринних хворобах (цукровий діабет). Застосування лікарських рослин при хворобах суглобів. Застосування лікарських рослин при хворобах шкіри. Загальні поняття про біологічно активні харчові добавки. Класифікація. Роль у відновленні здоров'я людини. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції статевих	10						10

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
органів.							
Модульний контроль	2						
Разом	30	2		12			14
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	120	10		46			56

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна фармакологія. Фармакодинаміка. Фармакокінетика. Протимікробні засоби

Лекція 1. Фармакологія та її поняття. Зміст та завдання фармакології. Лікарська речовина. Взаємодія організму й лікарської речовини. Особливості лікування лікарськими засобами.

Основні питання / ключові слова: визначення фармакології, фармакологія в системі медичних і біологічних наук, етапи розвитку фармакології, завдання фармакології, розділи фармакології, фармакотерапія, фітотерапія. Визначення лікарської речовини; Властивості лікарської речовини: хімічна структура, доза, форма; чинники, що зумовлені організмом, які впливають на взаємодію організму й лікарської речовини; вплив навколишнього середовища на взаємодію організму і лікарської речовини. Види і принципи лікарської терапії, мета і завдання терапії. Загальні підходи до використання лікарських препаратів.

Лекція 2. Фармакокінетика. Загальні поняття. Основні фармакокінетичні параметри. Складові фармакокінетичного процесу.

Основні питання / ключові слова: Визначення фармакокінетики, завдання фармакокінетики; головні поняття та параметри фармакокінетики; перелік складових фармакокінетичного процесу, шляхи введення лікарської речовини в організм, вивільнення лікарської речовини з лікарської форми. Абсорбція лікарської речовини в організмі, розподіл лікарської речовини в органах і тканинах, біотрансформація лікарської речовини в організмі, виведення лікарської речовини з організму.

Лекція 3. Фармакодинаміка. Загальні поняття. Види дії лікарських речовин. Фармакологічний ефект.

Основні питання / ключові слова: Визначення фармакодинаміки, фармакологічний ефект, види дії лікарської речовини, побічна дія лікарських засобів, молекулярні механізми первинної фармакологічної реакції. Залежність фармакологічного ефекту від дози лікарської речовини, залежність фармакологічного ефекту від лікарської форми, комбінована дія лікарських речовин, несумісність лікарських речовин, види фармакотерапії і вибір лікарського препарату.

Лекція 4. Лікарські засоби. Види лікарських препаратів. Класифікація.

Основні питання / ключові слова: Визначення лікарського засобу (препарату), головні властивості лікарських препаратів; класифікація лікарських препаратів за системою АТС (Anatomical Therapeutic Chemical classification system), система одиниць споживання лікарських засобів (встановлені добові дози – Defined Daily Doses, DDD).

Практичне заняття 1. Сучасні дезінфекційні та антисептичні засоби.

Основні питання / ключові слова: Загальна характеристика протимікробних засобів. Класифікація. Вимоги до антисептичних та дезінфекційних засобів. Антисептичні та дезінфекційні засоби неорганічної природи. Антисептичні та дезінфекційні засоби органічної природи. Сучасні антисептичні та дезінфекційні засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 2-3. Протимікробні та противірусні засоби.

Основні питання / ключові слова: (1) Загальна характеристика протимікробних засобів. Класифікація. Хіміотерапевтичні засоби, антибіотики та їх класифікація, сульфаніламідів та їх класифікація. (2) Противірусні препарати.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Змістовий модуль 2. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини

Практичне заняття 4. Класифікація засобів, що впливають на функцію нервової системи. Засоби, що впливають на аферентну ланку периферичної нервової системи.

Основні питання / ключові слова: Класифікація засобів, що впливають на функцію нервової системи. Поняття аферентної та еферентної іннервації; класифікація засобів, що впливають на аферентну іннервацію; місцевоанестезійні засоби, в'язучі засоби, обволікальні засоби, адсорбувальні засоби, подразливі засоби. Патологічні стани та хвороби, при яких застосовуються засоби, що впливають на аферентну іннервацію.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 5. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних нервів.

Основні питання / ключові слова: Анатомо-фізіологічні особливості еферентної іннервації, симпатична і парасимпатична ланки вегетативної нервової системи, холінергічні та адренергічні рецептори. Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних нервів: М-холіноміметичні засоби, Н-холіноміметичні засоби, Антихолінестеразні засоби, М-холіноблокатори, Н-холіноблокатори, гангліоблокатори, міорелаксанти.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 6. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів.

Основні питання / ключові слова: Поняття про адренорецептори. Класифікація лікарських засобів, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Адреноміметичні засоби: α -адреноміметики, β -адреноміметики, α -, β -адреноміметики. Антиадренергічні засоби: α -адреноблокатори, β -адреноблокатори. Симпатолітики.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 7. Засоби, що впливають на функцію центральної нервової системи.

Основні питання / ключові слова: Засоби, які пригнічують центральну нервову систему. Снодійні засоби. Протиепілептичні засоби. Протипаркінсонічні засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 8. Психотропні засоби.

Основні питання / ключові слова: Класифікація психотропних засобів. Нейролептики (антипсихотики), транквілізатори, седативні (заспокійливі) засоби. Антидепресанти, психостимулятори. Ноотропні засоби. Адаптогени. Аналептики.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 9. Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання.

Основні питання / ключові слова: Головні захворювання органів дихання. Класифікація лікарських засобів, що впливають на функції органів дихання. Стимулятори дихання. Протикашльові засоби, відхаркувальні засоби. Засоби для лікування бронхіальної астми. Засоби, які застосовують при набряку легень.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 10. Лікарські засоби, що впливають на функції органів кровообігу.

Основні питання / ключові слова: Головні захворювання органів кровообігу. Класифікація лікарських засобів, що впливають на функції органів кровообігу. Кардіотонічні засоби. Протиаритмічні засоби. Гіпохолестеринемічні (протисклеротичні) засоби. Засоби, що впливають на мозковий кровообіг. Антиангінальні засоби. Засоби, які застосовують для лікування інфаркту міокарда. Антигіпертензивні засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Змістовий модуль 3. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини. Частина 2

Практичне заняття 11-12. Лікарські засоби, що впливають на функції органів травлення.

Основні питання / ключові слова: (1) Головні захворювання органів травлення. Класифікація лікарських засобів, що впливають на функції органів травлення. Засоби, що впливають на апетит. Засоби, які застосовують при порушенні секреції шлункового соку. Засоби, що впливають на моторику шлунка. (2) Засоби, які застосовують при порушенні секреції підшлункової залози. Гепатотропні засоби. Проносні засоби, протипроносні (антидіарейні) засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 13. Лікарські засоби, що впливають на функції нирок та сечовивідних шляхів. Лікарські засоби, що впливають на систему крові

Основні питання / ключові слова: Головні захворювання нирок та сечовивідних шляхів. Класифікація лікарських засобів, що впливають на функції нирок та сечовивідних шляхів. Сечогінні засоби (діуретики). Засоби, що посилюють виведення сечової кислоти і конкрементів. Засоби, що стимулюють еритропоез (протианемічні препарати). Засоби, що стимулюють лейкопоез. Засоби, що впливають на згортання крові.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 14. Препарати гормонів, їх синтетичних аналогів та антагоністів.

Основні питання / ключові слова: Головні захворювання ендокринної системи. Класифікація лікарських засобів, що впливають на ендокринну систему. Препарати гормонів гіпофіза та гіпоталамічні гормони, що гальмують ріст. Препарати, які застосовують при порушенні функції щитоподібної та прищитоподібної залоз. Протидіабетичні засоби. Препарати гормонів кіркової речовини надниркових залоз та їх синтетичні аналоги. Препарати жіночих статевих гормонів, препарати чоловічих статевих гормонів (андрогени). Анаболічні стероїди.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 15. Вітамінні та мінеральні препарати.

Основні питання / ключові слова: Класифікація вітамінів. Препарати водорозчинних вітамінів, препарати жиророзчинних вітамінів, полівітамінні препарати. Препарати, що містять мінерали (натрій, калій, кальцій, магній).

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 16. Лікарські засоби неспецифічної стимулювальної терапії. Засоби, що впливають на імунні процеси. Протиалергійні засоби.

Основні питання / ключові слова: Класифікація засобів неспецифічної стимулювальної терапії. Біогенні стимулятори. Ферментні засоби. Засоби, що впливають на імунні процеси (імунотропні засоби). Протиалергійні засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Практичне заняття 17. Анальгетичні та протизапальні засоби.

Основні питання / ключові слова: Види болю. Класифікація анальгетиків. Наркотичні анальгетики, ненаркотичні анальгетики. Характеристика запалення. Стероїдні та нестероїдні протизапальні засоби. Характеристика алергійних реакцій. Протиалергійні засоби.

Рекомендована література:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.

2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.

3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.

4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.

5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.

Змістовий модуль 4. Лікарські рослини та біологічно активні харчові добавки

Лекція 5. Лікарські рослини. Діючі речовини лікарських рослин.

Основні питання / ключові слова: Поняття про лікарські рослини, хімічний склад лікарських рослин, основні групи діючих речовин лікарських рослин. Фізіологічна дія лікарських засобів рослинного походження.

Практичне заняття 18. Застосування лікарських рослин при хворобах нервової системи, хворобах органів кровообігу та сечовидільних органів.

Основні питання / ключові слова: Лікарські рослини, що застосовуються при хворобах нервової системи: рослини, що містять заспокійливі речовини, наркотичні та снодійні речовини; рослини, що містять протипазматичні та протисудомні речовини; рослини, що містять зміцнюючі речовини та речовини, які піднімають життєвий тонус. Лікарські рослини, що застосовуються при хворобах органів кровообігу: рослини, що містять речовини, які знижують тиск крові, впливають на роботу серця. Лікарські рослини, що застосовуються при хворобах сечовидільних органів: рослини, що містять сечогінні речовини.

Рекомендована література:

1. Аннамухаммедова О.О. Аннамухаммедова А.О. Лікарські рослини: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 202 с.

2. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / Відп. ред. А. М. Гродзінський. — К.: Голов, ред. УРЕ, 1991. — 544 с.

Практичне заняття 19. Застосування лікарських рослин при хворобах органів травлення.

Основні питання / ключові слова: Лікарські рослини, що застосовуються при хворобах органів травлення: рослини, що містять блювотні та протиблювотні речовини; речовини, які регулюють функціональну діяльність шлунково-кишкового тракту; речовини, що збуджують апетит; вітрогонні речовини; в'язучі речовини; жовчогінні речовини; глистогінні речовини.

Рекомендована література:

1. Аннамухаммедова О.О. Аннамухаммедова А.О. Лікарські рослини: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 202 с.

3. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / Відп. ред. А. М. Гродзінський. — К.: Голов, ред. УРЕ, 1991. — 544 с.

Практичне заняття 20. Застосування лікарських рослин при хворобах органів дихання.

Основні питання / ключові слова: Лікарські рослини, що застосовуються при хворобах органів дихання: рослини, що містять відхаркувальні речовини, рослини, що містять протизапальні речовини.

Рекомендована література:

1. Аннамухаммедова О.О. Аннамухаммедова А.О. Лікарські рослини: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 202 с.

3. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / Відп. ред. А. М. Гродзінський. — К.: Голов, ред. УРЕ, 1991. — 544 с.

Практичне заняття 21. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на імунітет, енергетичний обмін, окислювально-антиоксидантний статус, на процеси тканинного обміну та які регулюють процеси гормонального обміну.

Основні питання / ключові слова: Біологічно активні добавки (БАД) імунокоректори, загальнозміцнюючі БАДи, БАДи, які знижують алергічні реакції; БАДи антиоксиданти. БАД, що містять в собі вітаміни та їх аналоги, мінеральні комплекси, незамінні жирні кислоти та амінокислоти.

Рекомендована література:

1. Товарознавство продуктів функціонального призначення : навч. пос. / А.А. Дубіна, Т.М. Летута, М.О. Ямчева та ін. – Х.: ХДУХТ, 2015. – 189 с.

2. Сирохман І. В. Товарознавство харчових продуктів функціонального призначення: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 544 с.

Практичне заняття 22. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції органів травлення.

Основні питання / ключові слова: БАД, що поліпшують процеси травлення, гепатопротекторні БАД, жовчогінні БАД, БАД, що підвищують апетит, БАД, що сприяють контролю і зниження ваги, знижують апетит, БАД, що впливають на моторику кишечника і проносної дії; БАД, які сприяють підтримці нормальної мікрофлори кишечника; БАД, застосовувані при запальних і виразкових процесах органів травлення.

Рекомендована література:

1. Товарознавство продуктів функціонального призначення : навч. пос. / А.А. Дубіна, Т.М. Летута, М.О. Ямчева та ін. – Х.: ХДУХТ, 2015. – 189 с.

Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ									
Разом			67		107		107		97
Максимальна кількість балів : 378									
Розрахунок коефіцієнта : $378 / 100 = 3,78$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1. Загальна фармакологія. Фармакодинаміка. Фармакокінетика (14 год.)		
Сучасні дезінфекційні та антисептичні засоби. Протимікробні та противірусні засоби. Лікарська безпека. Система фармакологічного нагляду в Україні. Побічна дія ліків. Випробування нових лікарських препаратів.	Поточний	5
Змістовий модуль 2. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини (14 год.)		
Класифікація засобів, що впливають на функцію нервової системи. Засоби, що впливають на аферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних нервів. Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів. Засоби, що впливають на центральну нервову систему (снодійні, протиепілептичні, протипаркінсонічні). Психотропні засоби. Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання. Лікарські засоби, що впливають на функції органів кровообігу.	Поточний	5
Змістовий модуль 3. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини (продовження) (14 год.)		
Лікарські засоби, що впливають на функції органів травлення. Лікарські засоби, що впливають на функції нирок та сечовивідних шляхів. Лікарські засоби, що впливають на систему крові. Препарати гормонів, їх синтетичних аналогів та антагоністів. Вітамінні, мінеральні препарати. Лікарські засоби неспецифічної стимулювальної терапії. Засоби, що впливають на імунні процеси. Протиалергійні засоби. Анальгетичні та протизапальні засоби. Комбіноване застосування лікарських засобів і засобів фізичної терапії. Поєднане застосування лікарських засобів і засобів фізичної терапії.	Поточний	5
Змістовий модуль 4. Лікарські рослини та біологічно активні харчові добавки (14 год.)		

Лікарські рослини. Діючі речовини лікарських рослин. Особливості застосування. Застосування лікарських рослин при порушенні обмінних процесів (ожиріння, подагра). Застосування лікарських рослин при ендокринних хворобах (цукровий діабет). Застосування лікарських рослин при хворобах суглобів. Застосування лікарських рослин при хворобах шкіри. Загальні поняття про біологічно активні харчові добавки. Класифікація. Роль у відновленні здоров'я людини. Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції статевих органів.	Поточний	5
Всього: 56 годин		20

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	18 – 20
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	13 – 17
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги</i>	6 – 9

<i>результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання
Форма контролю — залік.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.
Не передбачено.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год.: лекції - 10 год., практ. заняття - 46 год., самостійна робота - 56 год., модульн. контроль - 8 год., залік - 2 год.

Модулі	ЗМ 1. Загальна фармакологія. Фармакодинаміка. Фармакокінетика. Протимікробні засоби. (67 балів)			
Лекції	1	2	3	4
Теми лекцій	Фармакологія та її поняття. Зміст та завдання фармакології. Лікарська речовина. Взаємодія організму й лікарської речовини. Особливості лікування засобами.	Фармакокінетика. Загальні поняття. Основні фармакокінетичні параметри. Складові фармакокінетичного процесу.	Фармакодинаміка. Загальні поняття. Види дії лікарських речовин. Фармакологічний ефект.	Лікарські засоби. Види лікарських препаратів. Класифікація.
Лекції, відвід. (бали)	1	1	1	1
Практичні заняття	1	2	3	
Теми практичних занять	Сучасні дезінфекційні та антисептичні засоби	Протимікробні та противірусні засоби.	Протимікробні та противірусні засоби.	
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	1+10	1+10	1+10	
Самост. роб, (бали)	5			
Види пот. контр. (бали)	Модульна контрольна робота № 1 (25 балів)			
Підсум. контроль				

Модулі	ЗМ 2. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини. Частина 1 (107 балів)						
Лекції							
Теми лекцій							
Лекції, відвід. (бали)							
Практичні заняття	4	5	6	7	8	9	10
Теми практичних занять	Класифікація засобів, що впливають на функцію нервової системи. Засоби, що впливають на аферентну ланку периферичної нервової системи	Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів.	Засоби, що впливають на еферентну ланку периферичної нервової системи. Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів.	Засоби, що впливають на центральну нервову систему (снодійні, протипаркінсонічні).	Психотропні засоби.	Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання.	Лікарські засоби, що впливають на функції органів кровообігу.
Робота на практич. зан.+відвід. (бали)	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10
Самост. роб, (бали)	5						
Види пот. контр. (бали)	Модульна контрольна робота № 2 (25 балів)						
Підсум. контроль							

Модулі	ЗМ 3. Види лікарських засобів та їх дія на організм людини. Частина 2 (107 балів)						
Лекції							
Теми лекцій							
Лекції, відвід. (бали)							
Практичні заняття	11	12	13	14	15	16	17
Теми практичних занять	Лікарські засоби, що впливають на функції органів травлення.	Лікарські засоби, що впливають на функції органів травлення.	Лікарські засоби, що впливають на функції нирок та сечовивідних шляхів. Лікарські засоби, що впливають на систему крові.	Препарати гормонів, їх синтетичних аналогів та антагоністів.	Вітамінні та мінеральні препарати.	Лікарські засоби неспецифічної стимулювальної терапії. Засоби, що впливають на імунні процеси. Протиалергійні засоби.	Анальгетичні та протизапальні засоби.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10	1+10
Самост. роб, (бали)	5						
Види пот. контр. (бали)	Модульна контрольна робота № 3 (25 балів)						
Підсум. контроль							

Модулі	ЗМ 4. Лікарські рослини та біологічно активні харчові добавки (97 бали)					
Лекції	5					
Теми лекцій	Лікарські рослини. Діючі речовини лікарських рослин. Особливості застосування.					
Лекції, відвід. (бали)	1					
Практичні заняття	18	19	20	21	22	23
Теми практичних занять	Застосування лікарських рослин при хворобах нервової системи, хворобах органів кровообігу та сечовидільних органів.	Застосування лікарських рослин при хворобах органів травлення.	Застосування лікарських рослин при хворобах органів дихання.	Біологічно активні харчові добавки, які впливають на імунітет, енергетичний обмін, окислювально-антиоксидантний статус, на процеси тканинного обміну та які регулюють процеси гормонального обміну.	Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції органів травлення.	Біологічно активні харчові добавки, які впливають на функції серцево-судинної системи, органів дихання, сечовидільних органів та які регулюють обмінні процеси в кістковій та хрящовій тканинах.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	1+10	1+10	1+10	1+10		
Самост. роб, (бали)	5					
Види пот. контр. (бали)	Модульна контрольна робота № 4 (25 балів)					
Підсум. контроль	Залік					

8. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Медицина, 2010. – 776 с.
2. Клінічна фармакологія : Підручник для студентів і лікарів / [Абдуєва Ф. М., Бичкова О. Ю., Бондаренко І. О. та ін.]; за загальною редакцією М. І. Яблучанського та В. М. Савченка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 405 с.
3. Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. – 4-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
4. Полушкін П.М. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури». – Д.: ДНУ, 2015. – 428 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007. — 270 с.
6. Лікарські рослини: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.] / О.О. Аннамухаммедова, А. О. Аннамухаммедов. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 202 с.
9. Товарознавство продуктів функціонального призначення : навч. пос. / А.А. Дубіна, Т.М. Летута, М.О. Ямчева та ін. – Х.: ХДУХТ, 2015. – 189 с.
10. Сирохман І. В. Товарознавство харчових продуктів функціонального призначення: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 544 с.

Додаткова:

1. Наказ МОЗ України “Про організацію подання інформації про побічну дію лікарських засобів” № 51 від 08.02.2001 р.
2. Наказ МОЗ України “Про внесення доповнень у Додаток 3 пункту 5.1 Інструкції про здійснення нагляду за побічними реакціями/діями лікарських засобів” № 52 від 08.02.2001 р.
3. Наказ МОЗ України “Переліку лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів” № 360 від 20.10.2005 р.
4. Фармакологія: Підручник Під ред. Чекмана І. С. – К.: Вища шк., 2001. – 598 с.
5. Клінічна фармакологія: підручник / О.М. Біловол, О.Ф. Возіанов, І.К. Латогуз, В.Ф. Москаленко, А.Я. Циганенко; за ред. О.М. Біловола. – К.: Здоров'я, 2005. – Т.1 – 684 с.
6. Державна фармакопея України. — Х.: ППЕГ, 2001; доп. 2004. — 520 с.
8. Мінареченко В. М., Серета П. І. Ресурсознавство. Лікарські рослини. навчально-методичний посібник. - К.: Фітосоціоцентр, 2004. - 71 с.
9. Мамчур Ф.І. Довідник з фітотерапії. – К.: Здоров'я, 1986. – 280 с.
10. Лікарські рослини і їх застосування / М.С. Харченко, А.М. Карамішев, В.І. Сила, Л.Й. Володарський. – К.: Здоров'я, 1981. – 232 с.

11. Лисенюк В. П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівнів акредитації / В. П. Лисенюк. - Київ : Медицина, 2010. - 422 с.

12. Фізична реабілітація, спортивна медицина : нац. підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівня акредитації / В. В. Абрамов [та ін.] ; ред. В. В. Абрамов, О. Л. Смирнова. - Дніпропетровськ : Журфонд, 2014. - 455 с.